

Стаття посвящена аналізу залога як меры пресечения в уголовном производстве за новим уголовним процесуальним законодавством України.

Ключевые слова: уголовное процесуальное принуждение, меры пресечения, залог, залогодатель, размер залога, предмет залога.

Summary

Sadova T. V. Bail According to New Criminal Procedural Law of Ukraine. – Article.

This article is aimed to analyze bail as a kind of preventive measure in the criminal procedure in the light of the new Criminal Procedural Law of Ukraine.

Key words: criminal procedural coercion, preventive measures, bail, bail bondsman, size of bail, type of bail.

УДК 343.985

А.М. Тимчишин

кандидат юридичних наук,
викладач кафедри тактико-
спеціальної, фізичної та вогневої
підготовки Прикарпатського
факультету Львівського державного
університету внутрішніх справ

ТАКТИКА ДІЙ ПРАЦІВНИКІВ ОВС ПРИ ОТРИМАННІ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВИЯВЛЕННЯ ГРОШОВИХ ЗНАКІВ З ОЗНАКАМИ ПІДРОБКИ

Згідно з Конституцією України забезпечення економічної безпеки є однією з найважливіших функцій держави, справою всього українського народу (ч.1. ст. 17). Для цього держава організовує функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків; визначає статус національної валюти і забезпечує її стабільність, визначає статус іноземних валют на території України; встановлює порядок випуску та обігу державних цінних паперів (ч.2 ст. 92, ст. 99) [1, с. 4].

Актуальність теми обумовлюється переходом України до ринкових відносин, необхідністю проведення політичних, соціально-економічних, правових та інших реформ в Україні, посилення боротьби зі злочинністю. На сьогоднішній час в нашій державі одними із злочинів, що мають найбільш латентний характер є кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним виготовленням і використанням підроблених грошових знаків, цінних паперів і документів. В цих умовах постійно збільшується кількість країн, підроблена валюта яких виготовляється і збувається в Україні, стрімко зростає і кількість осіб, що скоюють дані кримінальні правопорушення. Таким чином, слід звернути увагу на забезпечення реального механізму протидії та попередження фальшивомонетництва, швидкого і повного розслідування кримінальних проваджень, відшкодування збитків та притягнення до відповідальності осіб, причетних до цього злочинного промислу.

До причин виникнення та поширення фальшивомонетництва в Україні можна віднести безперервний розвиток науково-технічного потенціалу, а з цим і появу найсучасніших та легкодоступних для самотійного освоєння технічних засобів, наповнення ринку такими товарами, як копіювально-розмножувальна техніка, що має високу спроможність відтворення друкованої продукції з оригіналу, виникнення спеціальної фотоапаратури, збільшувальних приладів різної кратності, освітлювальних пристроїв, пресів різної модифікації, карбувального інструменту, паперу, що має певну подібність з тим, на якому виготовляють законні платіжні засоби, різні марки барвників та хімічних реактивів тощо. Разом з тим, можливість доступу до ознайомлення із спеціальною літературою, що містить відповіді на питання, пов'язані з технологічними процесами, що застосовуються при виготовленні поліграфічної продукції, поряд з іншими наведеними обставинами, сприяють постійному розвитку та удосконаленню фальшивомонетництва, а відтак зумовлюють виникнення певних труднощів та особливостей початку досудового розслідування даної категорії кримінальних правопорушень, що в свою чергу зумовлює пошук нових способів та методів боротьби з цим негативним явищем. Неабияку роль в цьому

відіграє тактика дій працівників ОВС при отриманні інформації про виявлені грошові знаки з ознаками підробки.

Порядок відкриття кримінальних проваджень за фактами фальшивомонетництва має певну специфіку, яка обумовлена обставинами та механізмом вчинення кримінального правопорушення, конкретними умовами провадження окремих слідчих (розшукових) дій та джерелами отримання криміналістично значущої інформації про даний злочин [2, с. 12].

Слід зазначити, що кримінальне провадження за фактом фальшивомонетництва, як і будь-якого іншого кримінального правопорушення, може бути відкрито тільки при наявності вказаних у законі приводів та підстав. Оскільки на початку досудового розслідування виникає потреба використання спеціальних знань, то важливу роль в такому випадку відіграє проведення судових експертиз. Це зумовлено тим, що слідству необхідно визначити, чи є грошові купюри підробленими, чи ні. В залежності від висновку експерта, буде вирішуватися питання про подальше досудове розслідування чи закриття кримінального провадження. У ході досудового розслідування, слідчий не може самотійно і конкретно, без ймовірних припущень, вирішити дане питання. Наприклад, у випадку вилучення «суперфальшивки» або іншої високоякісно підробленої купюри, ознаки підробки не можна встановити без використання спеціальних знань у галузі криміналістичного дослідження документів, зокрема паперових грошей [3, с. 119-120]. У випадках, коли підробка очевидна або вже встановлена експертами банку або іншого закладу, заходи щодо призначення спеціальних досліджень не проводяться.

Подальші тактичні дії пов'язані з тим, що, згідно з вимогами Інструкцій МВС, про кожний факт виявлення фальшивих грошових знаків правоохоронні органи зобов'язані негайно інформувати штаб-квартиру Інтерполу за обліковими формами, прийнятими міжнародним співтовариством:

а) форма 88-1/Ф «Повідомлення про підроблені грошові знаки» – заповнюється у випадках, коли вилучена підроблена купюра і ознаки її підробки не виявлені;

б) форма 88-2/Ф «Виявлення типографського обладнання» – заповнюється, коли виявлене типографське обладнання, на якому проводилася підробка грошових знаків;

в) форма 88/3 «Щомісячне повідомлення про вилучення фальшивих грошових знаків, про підробку яких відомо, при відсутності підозрюваних» – заповнюється, наприклад, для повідомлення у робочому порядку про фальшиві банкноти, виявлені в ході перевірки готівкових грошей.

Генеральний секретаріат Інтерполу індексує зареєстровані фальшивки. До картотеки Інтерполу введено вже більше 12 тис. міжнародних індексів. Кожний індекс складається з двох елементів: іменованої «приставки» – букви і цифри, що позначає державу, гроші якої підроблені, та номери, що вказують на хронологічний порядок реєстрації у справі даної підробки [4, с. 61]. На підробки одного походження ведеться реєстраційна картка, де позначається, в якій державі і коли виявлена чергова підробка. Це допомагає експертам Інтерполу стежити за шляхом поширення фальшивих грошей, виготовлених одними злочинцями, іноді передбачати можливість їхньої появи в тих чи інших регіонах [5, с. 119].

Для проведення експертиз у Генеральному секретаріаті Інтерполу існує дослідницька лабораторія, яка була створена після IV міжнародної конференції 1961 року [4, с. 58].

В цілому облік підроблених грошових банкнот, монет та інших платіжних засобів, який здійснює Генеральний секретаріат Інтерполу є надзвичайно дієвим заходом з точки зору зручності та швидкості отримання інформації про те, де вилучались банкноти, які мають загальне джерело походження з виявленими грошовими знаками, а також про те, хто притягувався до відповідальності по цих справах. Дані відомості можна використовувати для встановлення місцезнаходження осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, а також для отримання із-за кордону інших відомостей, необхідних для розкриття злочинів та розслідування кримінальних проваджень [6, с. 296].

Згідно з нормативними актами МВС України у випадку виявлення

на території України фальшивих грошей або цінних паперів у МВС України створюються міжрегіональні слідчо-оперативні групи у складі оперативних працівників ДДСБЕЗ, ДКР та інших служб на чолі з працівником ГСУ МВС України. Схожі оперативні групи на чолі з слідчими відповідних територіальних органів внутрішніх справ створюються на місцях. Однак, іноді виникають труднощі при розслідуванні кримінальних правопорушень, стосовно осіб, які ввозять підроблені іноземні грошові знаки на територію України. Ця проблема полягає у тому, що, як правило, фальшиві банкноти виготовлені за кордоном, і юрисдикція України на ці діяння не поширюється, а особи, у яких виявлені ці банкноти, пояснюють, що добросовісно помилялися стосовно справжності грошових знаків.

Наявність або відсутність умислу на збут підробленої валюти у таких випадках з'ясовується шляхом встановлення ряду обставин. По-перше, необхідно звернути увагу на кількість підроблених грошових знаків. Виявлення у однієї особи одиничних фальшивок при значній кількості справжніх банкнот, як правило, свідчить про те, що вони придбані випадково. Наявність декількох тотожних фальшивих банкнот, навпаки, вказує на можливість ввозу підробленої валюти «емісаром». У такій ситуації необхідно ретельно вивчити особу утримувача підробленої валюти (громадянство і країна постійного проживання, рід занять, мета прибуття в Україну або поїздки за кордон і т.д.). По-друге, важливо проаналізувати дії особи до моменту виявлення у неї підробленої валюти: зовнішньо нелогічні, не виправдані угоди, передчасний від'їзд, сумнівні знайомства і т.п. можуть свідчити про протиправні наміри. Необхідно також перевірити, чи вся валютна готівка була внесена до митної декларації.

При розслідуванні фальшивомонетництва виникає коло обставин і питань, які підлягають обов'язковому встановленню і дослідженню. Характер цих обставин і питань визначає напрями розслідування і особливості планування розслідування по кримінальних провадженнях даної категорії. Звичайно, вважати, що розслідування обмежується встановленням і дослідженням тільки цих обставин є помилковим. При розслідуванні кожного конкретного кримінального провадження за

фактами фальшивомонетництва виникає необхідність дослідження суттєвих обставин, обумовлених притаманними тільки даному провадженню індивідуальними особливостями. В силу тих чи інших причин, окремі обставини, які підлягають дослідженню, можуть втратити актуальність, їх характер може змінитися, тощо.

Зокрема, слід звернути увагу на обстановку місця вчинення злочину, яка являє собою частину матеріального середовища, що охоплює, крім ділянки території, сукупність різних предметів, поведінку учасників події, психологічні відносини між ними [7, с. 36]. Окремі речі й учасники обстановки на місці вчинення злочину – це слідосприймаючі об'єкти, що відображають механізм злочинну, особливості дій злочинця та інших учасників.

На початку досудового розслідування за фактами фальшивомонетництва необхідно дослідити спосіб вчинення злочину з точки зору його зумовленості об'єктивними і суб'єктивними факторами, які функціонально взаємопов'язані. Об'єктивними факторами є властивості предмета посягання, засоби і знаряддя, місце, час, обстановка реалізації злочинного умислу [8, с. 277]; суб'єктивними – мотив і мета кримінального правопорушення, знання, вміння, навички, звички злочинця, тип характеру і психологічної спрямованості особи злочинця, які вирішальним чином впливають на вибір знарядь та прийомів для досягнення злочинної мети [9, с. 114].

Певний характер дій злочинця зумовлює використання ним окремих знарядь та засобів, і, навпаки, наявність у злочинця реальних засобів, що можуть бути використані для вчинення злочину, визначає обрання відповідних дій [10, с. 41]. Це правило яскраво підтверджується у способах виготовлення підроблених грошей, цінних паперів та інших платіжних засобів. Знаряддя злочину – це предмети і речовини, які виконують функцію підсилення наявних у людини або набуття нових можливостей для впливу на предмет злочину [11, с. 188]. У знаряддях злочину міститься відповідна програма (спосіб) можливих дій, які можуть бути вчинені із використанням цих предметів [10, с. 41].

Оскільки виготовлення підроблених паперових грошей та інших

платіжних засобів потребує використання різноманітних сучасних технічних засобів та комп'ютерних технологій, то саме дослідження знарядь злочину нерідко вимагають залучення фахівців і проведення спеціальних досліджень, що само по собі викликає певні труднощі. Однак, наявність інформації про способи виготовлення підроблених грошей характеризує процеси, технології та засоби, що застосувались для їх незаконного виробництва. Обраний спосіб виготовлення підробок відображає риси відповідного узагальненого типу злочинця, його технічні можливості, рівень знань в сфері технологій відтворення кольорових зображень, подекуди соціальний статус і світогляд та детермінує вибір способу збуту підробок. Точне розпізнання способу виготовлення підроблених грошових знаків дозволяє швидко, всебічно та повно розкрити злочин, а іноді дає можливість встановити, що декілька кримінальних правопорушень вчинені однією і тією ж особою і конкретну особу злочинця.

Підсумовуючи вище наведене, приходимо до висновків, що до тактичних дій працівників ОВС при отриманні інформації про виявлення грошових коштів з ознаками підробки слід віднести:

1. відкриття кримінального провадження за фактом фальшивомонетництва, що має певну специфіку, яка обумовлена обставинами та механізмом вчинення кримінального правопорушення, конкретними умовами провадження окремих слідчих (розшукових) дій та джерелами отримання криміналістично значущої інформації про даний злочин;

2. призначення судових експертиз на початку досудового розслідування, що зумовлено необхідністю визначення чи є грошові купюри підробленими, чи ні;

3. реєстрація виявлених грошових коштів з ознаками підробки за вимогами та обліковими формами Інтерполу;

4. створення міжрегіональних слідчо-оперативних груп у складі оперативних працівників ДДСБЕЗ, ДКР та інших служб на чолі з працівниками ГСУ МВС України;

5. визначити коло обставин і питань, які підлягають обов'язковому встановленню і дослідженню. Характер цих обставин і питань визначає

напрями розслідування і особливості планування розслідування по кримінальних провадженнях даної категорії. До них відносимо такі як:

- обстановка місця вчинення злочину;
- спосіб вчинення злочину;
- окремі знаряддя та засоби;
- спосіб виготовлення підроблених грошових знаків.

Література

1. Конституція України (зі змінами і доповненнями). – К.: Атіка, 2007. – 64 с.
2. Мацишин В.С. Особливості розслідування фальшивомонетництва: Автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / НАВСУ. – К., 2002. – 24 с.
3. Попов Б.Б. Особливості порушення кримінальних справ про фальшивомонетництво та типові слідчі ситуації, які складаються на початковому етапі розслідування // Вісник Запорізького юридичного інституту: Науково-практичний збірник. – Запоріжжя. –1998. – Вип. 1. – С. 119-125.
4. Мацишин В.С. Інтерпол проти фальшивомонетництва // Бюлетень з обміну досвідом роботи: Науково-практичне видання. – К.: МВС України. – 2001. – № 131. – С. 57-64.
5. Радионов К.С. Интерпол: миф и действительность. – М.: Международные отношения, 1986. – 159 с.
6. Щерба С.П. Расследование изготовления или сбыта поддельных денег или ценных бумаг // Расследование преступлений в сфере экономики: Руководство для следователей. –М.: Издательство «Спарк», 1999. – С. 288-308.
7. Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений [Учеб. для юрид. ин-тов и фак. / В.П.Бахин, В.И.Гончаренко, Н.И.Клименко и др.]; Под ред. В.К.Лисиченко. – К.: Вища школа, 1988. – 405 с.
8. Салтевський М.В. Криміналістика. Підручник: У 2-х ч. Ч.2. – Харків: Консум, 2001. – 528 с.
9. Криминалистика социалистических стран / Под ред. В.Я. Колдина. – М.: Юрид. Лит., 1986. – 512 с.
10. Панов Н.И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность. – Харьков: Вища школа, 1982. – 163 с.
11. Шмонин А.В. Методика расследования преступлений. Учебное пособие. – М.: ЗАО Юстицинформ, 2006. – 464 с.

Анотація

Тимчишин А.М. Тактика дій працівників ОВС при отриманні інформації

про виявлення грошових знаків з ознаками підробки. – Стаття.

В статті проаналізовані окремі обставини та фактори, які потребують додаткового дослідження та зумовлюють виникнення певних тактичних дій початкового етапу досудового розслідування по даній категорії кримінальних проваджень.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, фальшивомонетництво, судова експертиза, платіжні засоби, збут підробленої валюти, криміналістичні дослідження.

Аннотація

Тимчишин А.М. Тактика действий работников ОВД при получении информации про выявлении денежных знаков с признаками подделки. – Статья.

В статье проанализированы отдельные обстоятельства и факторы, которые требуют дополнительных исследований и вызывают необходимость появления некоторых тактических действий начального этапа досудебного расследования по данной категории уголовных производств.

Ключевые слова: уголовное правонарушение, фальшивомонетничество, судебная экспертиза, платёжные средства, сбыт поддельной валюты, криминалистические исследования.

Summary

Tymchyshyn A.M. Tactics of the officials' of police actions when receiving information about revelation of currency notes with signs of counterfeiting. – Article.

This article analyses certain aspects and factors which need additional research, cause the appearance of certain difficulties at the institution criminal of proceedings in this category of cases.

Key words: crime, counterfeiting, forensic expertise, means of payment, sale of counterfeit currency, criminalistics research.

УДК 343.112

С.В. Томин

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального
права, процесу та криміналістики